

<http://www.np-plitvicka-jezera.hr>
<http://whc.unesco.org/sites/98bis.htm>

ЮНЕСКО – световно природно и културно наследство

GEOGRAPHICA BALCANICA

ПЕРЛЕНАТА ОГЪРЛИЦА НА ХЪРВАТИЯ

В Република Хърватска си припомним мисълта „Границите на човек се простират дотам, докъдето стига неговото въображение“. Видяното в тази страна надмина всичките ми очаквания и се убедих, че природата непрекъснато поднася изненади на всеки, тръгнал да пътува. Както и на мен в този прекрасен майски ден, когато съзрях чудото на Хърватия – **Плитвичките езера (Plitvička jezera)**.

Този природен феномен е разположен край границата с Босна и Херцеговина, на 140 km югозападно от столицата Загреб (фиг. 1). Езерата са формирани южно от с. Плитвица (Plitvica), в карстовия басейн (изворните части) на р. Корана (Korana). Карстът е от класически тип и е развит в мезозойски карбонатни скали (доломити и варовици), изграждащи структурите на тази част от Динаридите.

Езерата са формирани в Плитвичкото карстово плато между планините Lička Plješevica (1,640 m при вр. Gornja Plješevica), Mala Kapela (1279 m при Seliški Vrh) и Medveđak (884 m). На разстояние от 8–9 km са подредени като огърлица 16 проточни езера, разположени стъпаловидно, като най-горното е на височина 636 m, а най-долното, от което изтича р. Корана – на 503 m. Преливащи едно в друго, езерата са отделени чрез бигорни тераси (естествени бентове), „заслани“ с полкушващ се зелен воден килим. Комплексът от горните 12 езера е формиран в доломитови скали (с триаска възраст), докато долните 4 езера, които са значително по-малки, са формирани в ждрело между отвести варовикови скали (с кредна възраст). Това ждрело е началната част на дългата 134 km карстова долина на р. Корана.

Основното количество вода в езерата вливат потоците на Църна и Биела риека (Crna i Bijela rijeka) и на Риечица (Riječica), вливаща се в ез. Козяк. Тези реки се подхранват от карстови извори и заедно с р. Плитвица (Plitvica) дават началото на р. Корана. Общата водна площ на езерата е 2,17 km², от която $\frac{3}{4}$ се

пада на двете най-големи – Прошчанското (най-горното) и Козяк (най-долното в групата на Горните езера). Долните езера имат едва 3 % от общата езерна площ. Разликата във височината между най-високото и най-ниско разположеното езеро е 158 m, а общата дължина на цялата езерна каскада е 9050 m.

Територията на езерата е обявена за **национален парк „Плитвички езера“** с площ* 294,82 km² – най-старият от осемте хърватски национални паркове. Най-високата точка в границите на парка е при Селишки връх (1279 m), а най-ниската – при Корански мост (367 m).

Уникалността и красотата на езерата става популярна през XIX в. През 1896 г. в района на езерата е построен първият хотел, а през 1893 г. е създаден комитет за опазването им. Един от първите изследователи на уникалния район – акад. Иво Певалек (Ivo Pevalsek), възкликва: „Вода,

* Според някои хърватски източници площта на парка е 296 852 ha, а според ЮНЕСКО е 19 479 ha.

езера, водопади и гори има и на други места по света. Но езерата на Плитвице са единствени, уникални! Посете ги! *Вижте ги!*". Благодарение на резултатите от неговите проучвания върху произхода на уникалните бигорни каскади, през 1928–29 г. е постигната, макар и краткотрайна, кридическа защита на езерата. Двадесет години по-късно парламентът на Национална република Хърватия обявява областта на Плитвичките езера за национален парк (8 април 1949 г.). Но езерата остават трудно достъпни, докато през 1958 г. тогавашният управител парка Йосип Мовчан не изгражда система от дървени мостчета, чрез които броят на посетителите рязко нараства, а това води до увеличаване и на приходите за поддръжката на парка. През 1979 г. ЮНЕСКО отчита неговата "удивителна естествена красота и безмეტежно формиране на бигор чрез химични и биологични процеси" и го включва в Списъка на световното културно и природно наследство (World's cultural and natural inheritance).

През март 1991 г. районът на езерата придобива печална слава с първия въоръжен конфликт от продължилата до август 1995 г. конфронтация между хървати и сърби (Република Сръбска Крайна). Войната принуждава ЮНЕСКО да включи парка в списъка на застрашените световни паметници (List of World Heritage in Danger). Сформираното след войната хърватско правителство оценява икономическата важност на парка и предприема спешни природозащитни мерки, вследствие на които през декември 1998 г. ЮНЕСКО го изважда от списъка на застрашените паметници и му възстановява свободния статус на парк. През 2000 г. парковата територия е разширена с още 102 км².

Националният парк "Плитвички езера" е член на Natural parks Federation и на European Parks of Nature и в него се прилагат природозащитните принципи на IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources). Днес Плитвичките езера са сред най-популярните туристически атракции в Хърватия. През 2006 г. те са посетени от над 866 хил. туристи.

В центъра на националния парк е каскадата на Плитвичките езера – приказен пейзаж с невероятна красота, поддържана от естественото разнообразие и хармония на форми и цветове във всеки сезон на годината. В речното корито протича непрекъснат процес на натрупване на бигор (шуплеста варовита скала), който формира причудливи бентове, прагове и водопади. Активната седиментация непрекъснато променя пътя на речната вода и запълва коритото с бигорни образувания с най-причудливи форми. Затова и езерата никога не остават едни и същи, а се променят непрекъснато.

Таблица 1

Основни данни за Плитвичките езера

Езеро (група)	Надм. вис. (m)	Площ (ha)	Дълбочина (m)
Горни езера (Gornja jezera)			
Prošćansko jezero ¹	636	68,0	37
Ciginovac (Cigino) ²	625	7,5	11
Okrugljak (Kruginovac) ³	613	4,1	15
Batinovac ⁴	610	1,5	6
Veliko jezero (Jovinovac veliki) ⁵	607	1,5	8
Malo jezero (Jovinovac mali) ⁶	605	2,0	10
Vir ⁷	599	0,6	5
Galovac ⁸	585	12,5	25
Milino jezero ⁹	576	1,0	1
Gradinsko jezero ¹⁰	553	8,1	10
Burgeti (Bukovi jezera) ¹¹	545	0,1	2
Kozjak (Kozje) ¹²	535	81,5	47
Долни езера (Dolnja jezera)			
Milanovac (Milanovo) ¹³	523	3,2	19
Gavanovac (Gavanovo) ¹⁴	519	1,0	10
Kaluderovac (Kaluderovo) ¹⁵	505	2,1	13
Novakovića brod ¹⁶	503	0,4	5
Общо Plitvička jezera	217,0		

¹ **Прошчанско езеро** (от *прошња* – молитва) – според преданията в древни времена, когато Църна река пресъхва, местните хора отправяли молитва за вода. Според друга версия името на езерото произлиза от *прошче* (колове), с които заграждали дворовете си. Езерото е най-високо разположеното (636 m надм. вис.) и второто по площ.

² **Цигиновац, Циганско езеро**

³ **Округляк** или **Кругиновац** (от *округао* – кръгло) – към него се спуска на каскади 20-метров бигорен водопад (Labudovacki), в който са образувани редица пещери (Spiljski park – Пещерен парк).

⁴ **Батиновац** – част от водите му се спускат в езерото Галовац.

⁵ **Голямото езеро** или **Голям Йовиновац** – представя поредица от малки водни басейни, свързани с водопадчетата.

⁶ **Малкото езеро или Малки Йовиновац**⁷ **Вир**

⁸ **Галовац** – третото по големина. В югозападния му край се спуска 28-метров водопад, идващ от езерото Батиновац. В източната част на езерото са формирани водопадите Прштварци (Prstvarci), а в северната – Велики Прштварци (Veliki Prstavci), които блестят с всички цветове на дъгата.

⁹ **Мишиново езеро**¹⁰ **Градинско езеро**

¹¹ **Бургети** или **Букови езера** – поредица от малки, плиткостепенни езера, отделени с бигорни прагове, обрасли с ниска растителност. Думата *бургети* има две значения: 1. Раздвигвам, разбърквам (водовъртеж и клокочене в малките езерни коритца); 2. Местна дума за малко планинско езеро.

¹² **Козяк** или **Козе езеро** – най-голямото (81,5 ha) и най-дълбокото (47 m). Дълго е 2350 m, а ширината му е от 135 до 670 m. В езерото е образуван остров Стефания (Stefanijin otok), дълъг ок. 275 m и широк ср. 60 m. Той носи името на принцесата, която посетила Плитвичките езера през 1888 г.

¹³ **Милановац** или **Миланово езеро** – най-голямото от Долните езера. Легендата разказва, че в езерото се удавил овчар на име Миле, а според друга версия името на езерото е свързано с Миле Перишич, който имал воденица на брега. Езерото е дълго 470 m и широко от 50 до 90 m. От него изтичат водопадите Милке Трънине (Milke Trnina).

¹⁴ **Гавановац** или **Гаваново езеро** – името му идва от преданието за скриването на богат мъж (хрв. гаван), което потънало в езерото. Дълго е 100 m, а широко 65 m. С езерото е свързана т.нар. Голяма каскада (Velike kaskade).

¹⁵ **Калугерско езеро** – предполага се, че в миналото край езерото или в пещера в скалите около него е живял отшелник. Езерото е дълго 225 m и широко от 70 до 100 m.

¹⁶ **Новаковича брод** (хрв. брод – лодка). Езерото е широко 90 m и дълго 50 m. Със съседното Калугерско езеро го разделя бигорна стена, висока 2 m.

Венец на своеобразната водна симфония са водопадите Саставци (Sastavci), където езерото Новаковича брод се излива от 25 m височина и водите му се сливат с тези на р. Плитвица, скачаща от 76-метров водопад (Плитвички – най-високият в цялата езерна каскада), давайки началото на р. Корана (вж. сн. на IV корица).

Карстовите процеси са формирали на територията на парка и повече от 50 пещери, най-често труднодостъпни, пропасти. В района на езерата по-известни са Rakal, Milke tmine (32 m дълга), Modra pecina,

Supljara (68 m). Интерес представляват пещерите в бигорните каскади, формирани при бигоризацията (Janekovacka pecina, Milanova pecina и др.). Много пещери са формирани и в ждрелото на р. Корана, от които най-впечатляващи са Crna pecina (105 m) и Golubnjasa pecina с нейните два големи входа, високи съответно 24 и 46 m. В редица пещери тук са открити ценни археоложки и палеонтоложки останки.

Плитвичките езера са разположени на границата между две климатични зони, в която периодично проникващият влажен морски въздух се среща с континенталните въздушни маси. Формирацията се преходен планински климат се отличава с високо средногодишно количество на валежите (1487 mm), а средната годишна температура на въздуха е 8,7°C. През лятото температурата на водата в най-големите езера – Прошчанското и Козяк, достига до 24°C. Езерата замръзват през януари и февруари, а снежна покривка в парка се задържа от ноември до март.

Районът на езерата обхваща прекрасни ливади и вековни гори от бук и бор, определени като едни от най-красивите в Европа. Флората в парка е представена от 1267 вида, от които 75 са ендемични, а 55 са различни видове орхидея. Около 75 % от защитената територия е обрасла с гора, а останалата част са поляни и ливади покрай пръснатите в района 19 селца. За ради голямата височинна разлика (над 800 m), в парка растат 11 горски вида, като преобладават бук, ела, смърч и бял бор. В местн. Чоркова увала (Jorkova uvala) в северозападната част на парка, е запазена девствена буково-елова гора с уникални дървесни екземпляри.

Фауната се състои от 321 вида пеперуди, 161 вида птици (около 70 гнездят постоянно в парка), 21 вида прилепи, което говори за изключително разнообразния животински свят. Най-атраaktivният му представител е кафявата мечка (*Ursus arctos*), която е емблематична за парка (според последните преброявания той се обитава от 14 мечки). Езерата са пълни с пъстърва и техните многобройни пасажи са допълнителна атракция за посетителите.

В тази прекрасна среда почти 10 хилядолетия работи уникална природна физико-биохимична лаборатория на открито, която е създала и поддържа природния

феномен Плитвички езера. Негов основен елемент е **бигорът**, утаяван от карстовите речни води в резултат на строго лимитирани физикохимични и биологични процеси при съвременни климатични условия в нена-рушена естествена природна среда. Както пише един от първите изследователи на Плитвичките езера, акад. Иво Певалек, *„Същността на Плитвичките езера е в бигора и формиращата го растителност – водорасли и мъхове. Големият брой водопади и различните прегради между езерата, както и уникалните пещери в бигора са създадени от тази растителност.“* (1926).

Чрез образуване на варовикова кора върху водната растителност (бигоризация), в местата на преливане на водата възникват естествени бентове, от които коритото на р. Корана е преоформено в каскадата от стъпаловидно подредени проточни езера. При своите жизнени функции мъховете, водораслите и бактериите непрекъснато поглъщат CO₂ от водата и предизвикват бигоризация. Върху отмиращите и погребаните в бигора стари организми възникват нови, като по този начин дебелината на бигорните наслаги бързо нараства, средно с около 1 cm годишно – твърде висока стойност, доказваща интензивността на бигоризацията и на морфодинамиката в речното легло. С това се свързва и уникалността на природния феномен, който се мени “пред очите на посетителите” – под влияние на натрупващия се шуплест варовик дълбочината, големината, формата, та дори и броят на езерата постоянно се променят. А това дава отражение и върху цялата езерна екосистема, отличаваща се с изключителна динамика. Нейното нормално функциониране гарантира запазването на природния феномен и продължаващото му развитие, затова опазването на парка е свързано преди всичко с поддържането на устойчивостта на тази система.

За удобство на многобройните посетители от различни националности, в района на езерата се кръстосват два туристически маршрута – А и В. Изградена е система от криволичеши пътеки, дървени висящи мостове, огледни места с най-красивите изгледи към езерата. Незабравима атракция е и прекосяването с корабче на най-голямото езеро – Козяк. Цветът на езерната вода нюансира в една неповторима палитра – от наситено синьо през тюркоазено, в изумрудено и светлосиньо с ефирно сребристо отражение. В чистите води на езерата, между грациозно полкшващите се от течението водорасли и водолюбиви тревя, се стрелкат пасажи от пъстърва. Приказната феерия се подсилва от причудливите бигорни инкрустации по водните растения и по коренищата на дърветата. Магията на визуалния ефект се подсилва от акустичните усещания от течащата вода – ромол, бълбукане, клокочене.

Разрешените дейности в територията на парка са разходки, туризъм, алпинизъм, круиз с корабче, разглеждане на забележителностите с електрическо влакче, фотосафари, колоездене, ски, гребане.

* * *

ВИЗИТНА КАРТИЧКА

PLITVICE LAKES NATIONAL PARK
Scientific Research Center “Ivo Pevalek”
HR 53231 Plitvice lakes
Croatia
<http://www.np-plitvicka-jezera.hr>
E-mail: zsc_info@np-plitvicka-jezera.hr
tel./fax. +385 (0) 53 751 0132

Едно посещение на Плитвичките езера не е достатъчно да засити сетивата. Природната магия, която зърнах, винаги ще предизвиква блян и желание за нови срещи. Каква ли ще е гледката, какви ли ще са усещанията през отделните сезони – в златна есен и в тиха снежна зима, в зноен летен ден и в уханна свежа пролет?

И сега, месеци след преживяното край Плитвичките езера, мисълта ми продължава да се рее там, където синьото ведро небе, бистрата езерна вода с тюркоазените оттенъци и щедрата зеленина са се вплели в красиво величие. Трудно е да се разказва за уникалните творения на природа. Аз само се опитам...!

Антоанета НАУМОВА
ГРПИ-МОН